

-- APARE IN FIECARE LUNĂ DE DOUË-ORI --

Abonamentul : 6 coroane (8 franci) — Redacția : str. Lemnelor 39. — Administrația : str. Lemnelor 44.

DUET.

— ROMAN —

(Urmare.)

Capitolul IX.

Stabilirea regulamentului de casă.

Camilo Crosse era tânăr iubitor de ordine, — dușmanii îl făceau câte-odată chiar pedant — și-i plăcea să-și întocmească viața după o anumită ordine și regulă. Asta era una dintre însușirile lui. Dar ce să fie cu noua viață, care acum a început-o? Regulele acesteia trebuiau să le stabilească în duet. Năierul ce pleacă pe o cale lungă trebuie să cerceteze direcțiunea bună cu băgare de seamă. În drum adese-ori se întâlnește cu alte corăbii, ale căror păreți și cârmă sunt sdrobite, care asemenea au plecat când-va la drum pline de speranță și de încredere. Dar sunt curente și prăpăstii, bănci de nisip și virfuri ascunse de stâncă, și fericit e corăbierul, care din vreme le vede și în drumul său le încunjoară. Camilo adese s'a gândit asupra lucrului. În raport cu etatea lui, vîzuse multe în viață. Era un bun observator și profund eugetător. A observat pe prietenii, cari erau fericiți și n'a pierdut din vedere nici pe cei ce erau nefericiți. Iar ca să fixeze rezultatul observațiilor și studiilor sale într'o seară s'a pus

la masă, luând mutră serioasă și provăzută cu o coală de hârtie.

— Magda dragă, — începu el, — aș vrea să vorbesc ceva serios cu tine.

Magda surprinsă și-a ridicat privirea de pe lucrul de mână.

— Vai dragă! — zise ea.

— Ei pentru-ce vai dragă?

— E ceva necaz?

— Nici vorbă, nu-i nici un necaz.

— Așa serios te-ai uitat la mine, Camilo dragă. Ce ai și vrut să-mi spui?

— Știi Magda, eu m'am gândit mult asupra vieții casnice, așa în general. Nu gândești, că ar fi bine, dacă am face anumite reguli în casă, după cari să încercăm a trăi, — știi ceva formă de statute.

— Foarte bine dragul meu, ne și putem apuca de lucru! Ce glumă admirabilă are să fie!

— Numai cât eu înțeleg lucrul foarte serios, Magda dragă.

— Ei bine, dragul meu. Vezi, că și eu sunt serioasă.

— Eu am gândit, dacă ne-am croi anumite legi, ori ce s'ar întâmpla în viitor, totdeauna am ști, de ce să ne ținem.

— Și ce sunt legile acele, dragul meu?

— Ei, legile așa se fac, cum ne vom înțelege noi unul cu altul. Eu n'am vrut, să croiesc o grămadă de legi și după aceea să ti-le impun. Eu nu așa înțeleg viața familiară. Dar dacă am ajuns la învoială asupra unor anumite puncte, atunci cu învoire comună le înscrîm în lege.

— Dar asta e admirabil! Să auzim singuraticele puncte, Camilo.

— Cu câteva chestiuni sunt în clar cu mine și mi-ar plăcea dacă aș auzi și părerea ta, că adevărat cum să ne trăim viața cât se poate mai frumos și mai desăvîrșit. Așa-dar întâiu și întâiu trebuie să ne înțelegem în chestiunea certelor.

— O Camilo! ce grozav!

— Da, scumpa mea, trebuie să ne aruncăm privirea și în viitor. Intreaga viață trebuie să-o trăim împreună. Trebuie să ținem cont de toate eventualitățile vieții, ca să le putem preîntîmpina.

— Dar bine, asta e prostie!

— Numai doară nu crezi cumva, că poți să trăiești toată viața, fără ca să te superi?

— Dar și dacă mă supăr, n'am să mă supăr pe tine, Camilo.

— O, eu câte odată știu să fiu foarte nesuferibil. Așa-dară mă gândesc eu acum: indispozia e trecătoare și nu strică nimănui. Dar dacă amîndoi vom fi de odată indispuși, atunci fiecare irită pe celalalt și între astfel de împrejurări își contrazic cu mult mai mult, decât ar trebui. Să facem învoială dar, că nici odată nu vom fi amîndoi de odată indispuși. Dacă tu ești indispusă atunci e rîndul tîu și eu stau la parte. Dacă eu voi fi indispus, atunci tu trebuie să aștepti cu răbdare sfîrșitul. Ori care dintre noi avisează mai întâiu pericolul, celalalt trebuie să aibă grije.

— Ei ce spui la asta?

— Eu zic, că tu ești un băiat foarte nebunatic...

— Te învoiești?

— Cum nu, dragă, se înțelege, că mă învoiesc.

— Articolul prim, — zise Camilo, scriînd pe hîrtie. — Acum e rîndul tîu.

— Vai dragă, eu încă nu m'am gândit la nimic.

— Bine, atunci aici e punctul al doilea. Nici odată nu-i permis să fim neatentii unul față de altul.

— Cum înțelegi asta?

— Nici odată nu-i permis, să pierdem din vedere acel grad de atenție, cu care am fost unul față de

altul ca amoresați. Unii bărbați sunt ca și cum ar uita cu desăvîrșire, că soția lor e doamnă. Unele femei sunt cu mai puțină considerație și atenție față de bărbatul lor, decât față de cel din urmă bărbat, care le vine în casă. Nu zic, că ar face asta cu intenție rea, ci numai din neglijență. Noi nu-i permis să fim așa.

— Abia aș crede că noi am putea să fim altecum.

— Omul câte odată numai e neatent. Te rog dară, că numai decât la prima ocaziune să-mi faci observație severă.

— Am să-ți și fac, bărbățele.

— Punctul următor e estinderea celui de mai nainte. Fie-care dintre noi trebuie să se străduiască, ca să fie vrednic de amorul celuilalt. Oamenii devin nepăsători și se neglijează, ca și cum acum dacă sunt căsătoriti, nu ar mai fi pentru ce. Dar dacă fiecare ar avea dorința să placă celuilalt, nu ar face-o. Câte femei nu-și neglijează pianul, cât ce se mărită.

— Oh, vai de mine! deja de vre-o săptămână n'am mai cântat la pian, răspuse Magda.

— După aceea îmbrăcămintea și frisura! — Magda involuntar și-a pipăit frisura.

— A ta e în cea mai perfectă ordine, ingerul meu. Dar ști tu, unele femei cât sunt de neglijente! — Și așa, și așa mă iubește, gândesc ele, — și pot să aibă drept, dar pentru aceea n'ar fi permis să fie așa.

— Nici idee n'am avut, că tu să știi atâtea, Camilo.

— Am învățat mult dela prietenii mei. După aceea și bărbatul chiar, așa trebuie să ia în considerație sentimentele soției sale, cum a luat cele ale adoratei sale. Dacă la femeie nu-i place fumul, atunci să nu fumeze. Să nu căscărească lângă soția sa. Să aibă grije, ca totul să-i fie în ordine și să fie atrăgător. Ei vezi, manșetele aceste murdare! cum pot să port eu manșetele aste murdare?

— Pare că așa mult m'ar gena.

— Ei vezi! cu asta strică pe om. Tu trebuie să fii mai pretensivă. Când vineam la line în St.-Albans, se înțelege, că nu-mi erau murdare manșetele.

— Tu mă scuzi, pentru că n'am cântat la pian, eu te scuza pentru manșete, bine Camilo? Pentru aceea aprob totul, ce ai spus. Totul e cuminte și potrivit. Ei dar acum aș vrea să spun ceva.

— Foarte bine. Să auzim.

— Fiecare dintre noi ar trebui să se intereseze de ocupațiunea celuilalt.

— Natural, că trebuie.

— Bine, bine, dar nu e așa.

— Cum nu, căci dragă, bine știi că tu te interesezi foarte mult de oficiul meu.

— Da bărbățele, dar spune-mi, interesezi-te tu așa de mult de gospodăria mea?

— Zeu, că eu am fost puțin cam neatent.

— Nu dragă, asta nu o zic. Tu din contra te-ai arătat totdeauna prea atent și îngrijitor. Dar am văzut de multe ori la Mama și și la alții. Bărbatul la sfârșitul săptămânii sau al lunii ia în mână cartea de cheltuieli și zice:

— Ei asta e cu mult mai mult decât ar fi trebuit să cheltuim. — sau: Ei asta e mai puțin decât am crezut că va fi, — dar pentru aceea nici odată nu se interesează serios și nu apreciază osteneala soției sale, cu care din puțin se ajunge cât se poate de bine. Nu privește lucrul cu ochiul femeii și nu are idee despre greutățile chemării ei. Oh, cel puțin de aș putea să explic mai bine ce vreau să spun, dar știu, că interesarea e foarte unilaterală.

— Eu cred, că e pe deplin adevărat ceea ce ai spus acum, iar eu mă voiu nizuți să nu o uit.

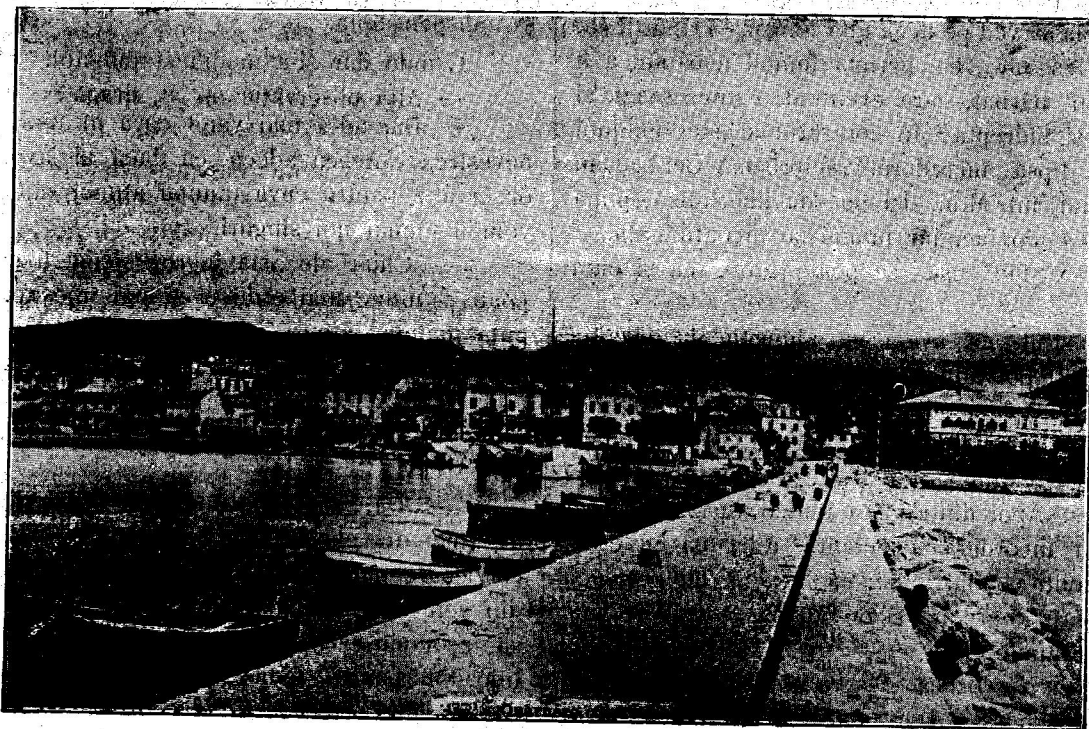
— Sub ce titlu să-o înregistrăm în lege?

— Sub titlul „Interesarea reciprocă obligatoare.”

— Foarte bine. Am scris. Ei și acum?

— Acum e rîndul tău.

— Bine dar. Eu sunt de opinia, — și simțesc, că propriamente problema cea mai sfîntă și scopul final al vieții conjugale e, — ca iubirea nici odată să nu degenereze în slăbiciune, că datoria, fiecărui soț e, ca să desvoalte în celalalt totul, ce e bun și să înădușe totul ce e spre pornire rea; că trebuie să țină un fel de disciplină în viața zilnică și să se sprijinească unul pe altul întru ajungerea unui scop mai înalt. Iubirea, a cărei

Portul Quarnero.

devisă e: știu, că asta nu e corect, dar într'atâta o sau îl iubesc, că nu pot să-i deneg, — e foarte slabă iubire pentru trăinicia vieții conjugale. Simțemintul prețurii desine, care nu permite nici cât de puțin înjosirea idealului său de amor, e un simțemint cu totul mai deosebit și mai durabil.

— Cum ai exprima acestea pe scurt?

— Stimă reciprocă e de lipsă la iubirea reciprocă.

— Așa e și sunt convinsă, că e și adevărat.

— Cel puțin e și foarte evident, numai cât câteodată chiar intimitatea amorului face amorul orb și concesiv. Mai am apoi o idee, dar sunt convins că n'ai s'o aprobi.

— S'o aud.

— Aș exprima-o în următorul mod: — „De unde e așa mai subțire, acolo se rupe.”

— Ce vrei să spui cu asta?

— Vreau să spun, că soții ar face bine, dacă și-ar permite unul altuia puțin loc de acțiune și libertate. Dacă nu-și permit, cadrele înguste vor irita îndată pe unul sau pe altul dintre ei. Aceasta e înăscută naturei omenești, care e mai bătrână și mai respectabilă, decât instituțiunea căsătoriei.

— Mie nu-mi place punctul ăsta, Camilo.

— Am știut, că n'are să-ți placă, dragă, dar cred, că ai să cazi de acord cu mine, dacă îți explic mai bine, ce gândesc. Dacă n'ai cădea de acord cu mine,

atunci trebuie să mă potrivească după părerea ta. Când vorbește omul despre libertatea vieții conjugale, se înțelege de regulă numai libertatea bărbatului. Bărbatul face ce-i place dar crede, că pentru aceea are drept să controleze soția. Eu asta n'o aflu de corectă. Ca să-ți aduc un exemplu evident asupra celor ce gândesc, — are drept bărbatul să citească scrisorile soției sale? Nu, întocmai cum nici soția nu-i poate citi scrisorile fără permisiune. A-și vindica acest drept, ar însemna atâta cât a stringe lanțul.

— „Lanțul“ e cuvânt foarte urit, Camilo,

— Numai ca formulă l-am întrebuințat, sau să luăm de exemplu chestiunea amicitiei. E silit bărbatul însurat să se izoleze de ori ce prietenie confidentă cu altă femeie?

Magda se părea disperată.

— Aș vrea să văd pe acea altă femeie, — riposta ea.

— Sau să nu-i fie permis femeii măritate a fi prietenă cu alt bărbat, care eventual o interesează și care o poate și îndrepta? În contrarul acestei opinii nu văd decât lipsa încrederei reciproce. Cei ce au încrederea unul într'altul, își pot da libertate deplină într'asta. Dacă n'o fac, iar numai se încoară ața.

— Dacă o fac însă, se poate lărgi, ca și cum nu ar fi.

— Am știut, că avem să ajungem la discuția aceasta. Dar îți pot aduce exemple. Adă-ți aminte de familia Wardrop. Nici odată nu i-ai putut vedea unul fără altul. Totdeauna se lăudau, că tot ce au e comun între ei. Dacă el nu era acasă, ea îi desfăcea scrisorile și întors. Apoi dintr'odată numai a căzut fulgerul între ei. Ața încordată a pocnit. Află, că eu cred, că pentru mulți e mai bine, ca nici să nu petreacă vacanța de vară împreună și de-odată.

— Oh, Camilo.

— Serios. Nu vorbesc despre noi, Doamne ferește! Numai așa în general. Dar pentru unele părechi, sunt convins, că aceasta e procedura corectă. În depărtare se gândesc mai mult unul la altul, își simțesc mai mult lipsa și la revedere iar se iubesc mai mult.

— Se poate, dar regulile acestea, care le facem, sunt pentru cumintirea noastră și nu a altora.

— Ai drept cu desăvârșire, dragă. M'am abătut dela chestiune! Dar îmi e frică, că în punctul acesta n'am reușit să te conving.

Magda i-a răspuns cu o încăpăținare dragălașă.

— Nu, Camilo, nu m'ai convins de fel. Eu nu cred, că căsătoria ar putea fi vr'odată *in de-ajuns destrinsă*. Eu cred, că ori ce speranță, ori ce gândire, ori ce faptă ar trebui să fie comună. Eu nici odată nu voiu putea pătrunde așa aproape de inima ta, cât de aproape mi-ar plăcea să intru. Mie mi-ar plăcea, dacă cu fiecare an mai lega m'ai aproape și mai strins

de tine, până ce în sfârșit am ajunge așa de aproape, cum numai e posibil pe acest pământ.

Dacă omul e silit să cedeze mai cu minte e, dacă încearcă să cedeze eu frumosul. Camilo s'a plecat, a sărutat mâna soției sale, și i-a cerut scuze.

— Înțelepciunea inimii e mai mare decât înțelepciunea minții, — zise. — Numai cât amorul bărbatului cu mult mai mult isvorește din minte, decât al femeii, pentru aceea sunt și vor fi totdeauna anumite puncte, asupra cărora nu se înțeleg.

— Punctul acesta dar să-l omitem.

— Nu, dragă. Scrie numai că: Unde e ața mai subțire, acolo se rupe.“ Asta să fie de ajuns. Coarda de care vorbesc eu, nici nu se poate încorda tare nici odată. În momentul când ar trebui să se încorde ajunge fără valoare. Trebuie să fie arbitrară, naturală și indispensabilă.

Camilo dar și-a modificat punctul.

— Altă observație nu ai, dragă?

— Da, mi-a mai venit ceva în minte, — răspunse nevastica. Aceea adevărat, că dacă ai avea să-mi faci observație pentru ceva, numai atunci să mi-o faci când vom fi numai noi singuri.

— Chiar de asta te rog și eu, foarte bine. Nu poate fi nimic mai ordinar și mai înjositor, decât a disputa înaintea altora. Oamenii o fac câte odată și din glumă, dar nici asta nu-i potrivit. Am însemnat-o corect. Mai ai ceva?

— Despre chestiuni materiale numai aș mai ști spune ceva.

— Da, dar și astea sunt esențiale. Cum e de exemplu în chestiunea banilor. Eu sunt de părerea, că fiecare bărbat ar fi dator să-și încredințeze o parte din venit pe mâna femeii, ca ea să-și împărtească și să economizeze după priceperea ei. După mine e înjositor pentru femeie, ca de câte ori îi trebuie bani să fie silită să ceară dela bărbat. Iar dacă femeia are ceva avere, să dispună cu deplină libertate peste ea. Dacă vrea să contribuie cu ceva la cheltuiala casei, e bine, dar la tot cazul e mai bine, dacă-și administrează singură averea și dispune necondiționat asupra ei.

— Dacă o femeie își iubește într'adevăr bărbatul, Camilo, cum i-ar părea rău de ori ce, ce e al ei? Dacă mica mea rentă ț'ar putea ușura numai și o singură grijă, ce fericită m'ar face gândul, că ț'am putut fi de folos.

— Cred, dragă, dar bărbatul să nu uite de ambiția lui. În vr'o încurcătură mai mare, nu zic, ca să nu utilizeze averea femeii, — căci interesele le sunt comune, — dar numai în astfel de caz il scuz. Cu aceasta am fi rezolvat chestiunea cu banii nevastei. Așadar putem trece la chestiunea gospodăriei.

— La chestiunea aceea îngrozitoare.

— Numai pentru aceea e așa îngrozitoare, pentru că fiecare ar vrea să arete din puțin mult. Ei dar ce se incordează într'atâta? Cele mai bune bucurii ale vieții abia costă ceva. Cărți bune, muzică frumoasă, conversație plăcută, o plimbare în liber, variațiile plăcute ale vieții casnice, crichet, golf, toate acestea costă foarte puțin.

— Numai cât omul e silit să și mănânce și să și bea. Dar ce consumă Jemi și bucătăreasa noastră, e proverbial.

— Prânzurile noastre chiar mi se par prea abundante. De ce tolos avem două feluri de verdeturi?

— Ei vezi! Am știut, că n'ai să lași fără observație verdeturile. Și costă așa de puțin.

— Cred că așa mijlociu face cam trei penny la zi. Ei, recunoaște, că costă atâta. Știi acum dragută, că trei penny la zi cât fac într'un an? Patru fonți, unsprece sillingi și trei penny.

— Nici asta nu-i așa mult.

— Dar cu atâția bani, ba încă cu mai puțin, omul se poate face membru la biblioteca orașului Londra, cu dreptul de a împrumuta 15 cărți de odată — și îi stă la dispoziție biblioteca întregii lumi. Ei acum închipuie-ți numai, — de o parte cărțile întregii lumi, filosofii, marii scriitori, tot scrisul humoristilor, — de altă parte o grămadă de carfiol, de fasole verde sau de mazere. Ce crezi, care face mai mult?

— Pardon, nici odată n'au să mai fie două feluri de verdeturi.

— Și puddingul?

— Bine, dragul meu, dar pân'acum totdeauna ai mâncat puddingul.

— Se înțelege, că l-am mâncat. Pentru-ce nu l'aș fi mâncat, dacă era înaintea mea? Dar dacă nu l'aș avea pe masă, nici nu l'aș mânca, nici nu l'aș dori, și știu bine, că ție nici nu-ți place. Și cu asta am putea economisa 5—6 fonți la an.

— Să ne înțelegem, dragă. Într'o zi să fie două feluri de verdeturi, într'o zi apoi să fie pudding.

— Foarte bine.

— Observ, că la om totdeauna după un prânz bun, abundent, îi vine în minte să economiseze cu bucatele. Sunt curioasă, să ved că mâne încă vei zice așa, când vei sosi mort de foame din birou? Ei, bărbățele, în ce ai mai putea economisa în altceva?

— Eu nu cred, că banul te face fericit. Dar datoria te face nefericit. Pentru aceea trebuie să economisăm în toate, până ce nu vom avea puțin capital disponibil pentru casuri neprevăzute. Dacă ai afla ceva chip, cum aș putea economisa, sau ai observa, că cheltuiesc, pe ce nu trebuie, aș vrea să-mi spui. Ca garzon se obișnuiește omul la multe prostii de toate.

— Paltonul cel bordou a la golf.

— Știu, a fost prostie, că mi l-am făcut.

— Nu-ți pară rău. Ți stă așa de bine. Apoi n'a costat decât 30 de șilingi. Dar eu? Nu fac lux în nimic?

— Ei știi, ieri am văzut contul croitoresei.

— Oh, Camilo haina aceea e așa de dragută, chiar și ție t'a plăcut. Afară de aceea trebuie foarte bine să plătești fazonul, ei apoi și tu ai zis, că femeia să nu se negligeze, dacă să mărită și crede-mă, că la un croitor de renume ar fi costat de două ori atâta.

— Nu despre haină zic, că e scumpă, dragă.

— Dar despre ce?

— Căptușala rochiei.

— Oh, ce copil mai ești!

— A costat deosebit 30 de șilingi. Ei dar nu e tot una, că e căptușită cu mătăsă, ori nu?

— Se înțelege, că nu. Numai să probezi odată, c'apoi ai vedea!

— Bine, dar nu știe nime, că e căptușită cu mătăsă, sau nu.

— Cum nu? Dacă foșnaiese eu într'o odaie, fiecare femeie din societate știe, că am rochie căptușită cu mătăsă.

Camilo a observat, că a ajuns în prăpastie, grăbi dar spre margine.

— Numai un singur chip de cruțare cunosc, pe care nu-l aprob, — zise el, — și aceasta e cruțarea cu săracii. Aceasta e o cruțare foarte ieftină. Nu pentru-că doar aș fi făcut mult în privința aceasta, — doară fac și prea puțin. Dar pentru aceea n'aș vrea ca alții să suferă, pentru-că noi vrem să cruțăm. Trebuie să cruțăm pe socoteala noastră.

Camilo apoi s'a apucat să pună pe hârtie rezultatul convorbirei lor. N'a fost ceva producțiune eseculentă, dar era un intinerar destul de bun pentru cei doi pribegi pe cărarea vieții, până ce nu vor primi dela cineva mai bun.

Iată cuprinsul:

Statutele vieții conjugale.

1. Dacă odată sunteți căsătoriți, siliti-vă să vă folosiți de avantajele acestei stări.
2. Stabiliți anumite reguli și nisuiți-vă să trăiți după ele.
3. Și nu fiți puțin credincioși, dacă nu veți reuși numai decât. Sigur, câte odată veți greși. — dar nu veți greși totdeauna.
4. Nici odată nu vă supărați amândoi de odată, fiecare să-și aștepte rindul.
5. Nu încetați nici odată de a vă iubi unul pe altul. Dacă careva încetă, locul ușor îl poate ocupa altcineva.
6. Ați fost domn și doamnă, înainte de a deveni bărbat și soție. Să n'o uitați.

7. Fii așa de în ordine, curat și plăcut, cum nu mai poți. Cu aceasta îți prețuiești mai mult soțul.

8. Înălțat să-ți fie idealul. Și dacă nu-l ajungi, e mai bine să te silești în sus, decât să rămâi în noroiu.

9. Iubirea oarbă: e iubire de moimă. Sprijini-ți-vă unul pe altul în străduință spre bine.

10. Stima permanentă, reciprocă e de lipsă la iubirea permanentă, reciprocă. Femeia poate încă să iubiască fără stimă, dar bărbatul nu e capabil de asta.

11. De unde e așa mai subțire, de acolo se rupe mai ușor.

12. Asemenea lege să fie pentru amândoi.

13. Decât ceartă în public e mai rea numai — desmerdarea în public.

14. Banul nu e absolut de lipsă la fericire, dar oamenii fericiți au de regulă bani de ajuns.

15. De aceea cruce.

16. Cel mai ușor chip de a economisa e a renunța la una sau la alta.

17. Pentru cine nu e capabil de asta, e mai bine dacă renunță de a avea soție.

18. Bărbatul, care-și stimează soția nu lasă ca să-i ceară ban, — ci îi încredințează cheltuielile.

19. Dacă faci economii, le fă pe socoteala ta.

20. Când e vorbă de bani, să fii pregătit în totdeauna la ce e mai rău și nădăjduiește ce e mai bun.

De o cam dată aceste statute și-a creat această tinără, păreche plină de ambiție. Se poate că cu timpul, în urma experiențelor făcute vor mai schimba, dard e-o cam dată li s'a părut de ajuns de itinerar.

(Va urma)

Manuscrisele lui Eminescu.

Evenimentul literar al ultimelor zile — eveniment ne preocupă încă cercul încă foarte restrins al celor cari cultivă literatura românească — este publicarea unui volumaș conținând câte-va poezii inedite ale lui Eminescu, ale poetului care eu drept cuvânt, e considerat cu una din cele mai curate glorii ale literaturii noastre.

În urma unui apel făcut de un compatriot al nostru, student în Germania, care prepară un studiu asupra vieții și operii lui Eminescu, amănuntele și amintirile au început să vie din toate părțile — interesante une-ori, în ori-ce căs utile pentru cel ce va ști să aleagă adevărul din impresiunea personală și din temperamentul celui ce le dă. Revistele îi consacră articole întregi, și ziarele își deschid coloanele tuturor celor cari au avut legături cu poetul și cari țin să contribuie cu o părticică la viitoarea lui biografie. D. G. Panu, în amintirile sale publicate în Săptămâna, și d-l Slavici în Convorbiri literare, ne dau amănunte prețioase asupra poetului.

Cel care s'a ocupat însă cu statornicie de soarta lui Eminescu — de gloria ca și de viața sa de toate zilele — d-l Maiorescu, a făcut cel mai mare serviciu literaturii noastre contemporane adunând mai întâiu, incredințind apoi Academiei române manuscrisele nefericitului poet. Printr'o delicatete de sentiment, pe care umii o vor înțelege, d-l Maiorescu lasă altuia grija de a cerceta mai departe în opera și în sufletul poetului, pe care el cel dintăiu l-a încurajat, apoi l-a apărut — și care, de atunci s'a ridicat atât de sus.

Am văzut manuscrisele, niște biete caete zdren-

țuite, în cari se poate urmări pas cu pas atât sărmana sa viață rătăcitoasă, cât și munca grea la care s'a supus Eminescu ca să-și faurească o a doua educație. În ele se poate vedea marea sfortare pe care a făcut-o poetul ca să-și îmbogățească vocabularul, să-și poleiască versurile, să găsească noi ritmuri, și se devie în sfârșit astfel, poetul impecabil și senin al „Luceafărului,” unul din capo-d'operele literaturii noastre.

Sunt acolo note dintr'un curs asupra instituțiilor române, după cari vin câte-va strofe originale — apoi, pe aceeași pagină, socoteala spălătoresei; proiecte de scrisori în nemțește sau în românește, familiare sau adresate unei persoane pe care poetul o numește „Euer Hochheit,” — un basm, note de economie politică, apoi iarăși versuri: eată ordinea notelor din caetele lui Eminescu.

Vieța poetului este cunoscută, în trăsuri generale. Se știe, că e născut la 15 Ianuarie, anul 1850, Botoșani, că și-a făcut studiile în Bucovina, în Transilvania, la Viena, apoi la Berlin. Se știe, că primele sale studii au fost întrerupte, sau că era desgustat de sistemul de educație al profesorilor săi, sau că a preferat să plece cu o trupă ambulată de actori. Mai târziu a înțeles cât de necomplectă îi era instrucțiunea și se puse cu învierșunare să-și desvolte spiritul, în toate direcțiunile. „Anmeldungs-Buch”-ul său dela Universitatea din Berlin arată că a urmat, afară de un curs de logică și istorie generală a filosofiei, un curs de economie națională și unul de geografie fizică. Pe lângă un curs profesat de celebrul Helmholtz asupra principiilor logice ale științelor experimentale, Eminescu

a mai ascultat lecțiunile lui Dühring asupra optimismului și pesimismului filosofic și politic, și în sfârșit lucrul curios, un curs de fiziologie a nervilor, al profesorului Munk.

Notele luate la aceste diferite cursuri sunt scrise cu cea mai mare grijă citite și recitite. Cele relative la psihologia populară sunt urmate de exemple luate din literatura populară românească, pe care o iubea mai pe sus de toate.

Publicul nu își dă bine seamă de influența, pe care o are literatura populară asupra scriitorilor noștri. Ne mărginim pentru moment să reamintim, că toți poeții noștri mari și unii din prosatori au fost colecționatori și cunoscători adânci ai literaturii populare. Cu mult înainte de Alexandri, Văcăreștii o prețuiau. S'a găsit într'o corespondență între Nicolae Văcărescu, fiul marelui Ienăchița, și între nepotul său Iancu Văcărescu — corespondență ce se oprește la anul 1814 — o colecțiune de vre-o douăzeci de poezii populare, cari s'au păstrat întocmai așa în memoria poporului, și pe cari le auzim și acum.

Alexandri și-a descoperit talentul culegând balade — în sfârșit succesul lui Eminescu și a lui Coșbuc, ca să nu vorbim decât de cei mai mari, se datorește în mare parte literaturii populare, acest izvor nesecat de inspirație poetică.

Pentru Eminescu poezia populară nu mai avea nici o taină. În manuscrisele lui sunt sute de poezii lirice și balade, cântece satirice, proverbe, expresiuni populare și basme. Când se va publica, colecția aceasta va fi îndoit de prețioasă: întâiu pentru valoarea sa intrinsecă, ca o colecție de literatură populară adunată de un om de gust, — apoi pentru-că se va putea studia mai ușor influența ei asupra lui Eminescu atât asupra versificației, cât și asupra spiritului său.

Cele dintâiu poezii ale lui Eminescu au fost publicate în volum prin îngrijirea d-lui Maiorescu în 1884 și au fost reimprimare de atunci de opt ori, — succes fără precedent în literatura noastră.

Acest volum trebuia, negresit, să conție numai bucățile desăvârșite menite să atragă atenția publicului asupra unui poet, care nu era apreciat de cât de un număr restrâns de amici literari și de câți-va admiratori necunoscuți, pentru cari apariția unui număr din „Convorbiri“ cu poezii de ale poetului era o adevărată serbătoare.

D-l Morțun a publicat în 1890 un nou volum: câteva basme, nuvele și versuri publicate în diferite reviste sau păstrate în manuscris de prietini. Un editor din Iași strînse tot acest material în două volume dintr'o bibliotecă populară. În sfârșit, o ediție a operelor complete ale poetului, întemeiată pe manuscrisele sale autografe și cari vor cuprinde întreg mate-

rialul publicat și inedit, este în pregătire și va apărea în cursul acestui an.

Volumașul „Poesii postume“, apărut de curînd, este scos din manuscrisele, de cari am vorbit mai sus. Sunt intrinsul bucăți de sine stătătoare, cari meritau să nu fie date uitărei. Pe lângă poeziile scrise în nota tristă, cari predomină în primul volum, pe lângă versurile grațioase și simple, mărețele imprecțiuni, sau balade și povești în versuri — găsim în acest din urmă volum două note nouă; mai întâi un profund sentiment religios, ca în bucățile: *Invierea*, *E împărțită omenirea*, *Rugăciune* și în al doilea rînd nota patriotică: *La arme!* Aceasta din urmă bucată a fost scrisă din repezeala condeiului, și din nefericire, n'a mai fost revăzută de autor. Altfel, prin marea inspirație patriotică ce respiră dintrînsa, ar fi devenit fără îndoielă cântecul războinic al națiunii românești, și ar fi înlocuit cu succes *Deșteaptă-te Române*, de o inspirație poetică mijlocie.

Mai regăsim încă pe poetul îndrăgostit de formă

Dintre sute de catarge
Care lasă malurile
Câte oare le vor sparge
Vînturile, valurile?

Dintre pasări călătoare
Ce străbat pămînturile,
Câte-o să le nece oare,
Valurile, vînturile?

De-i goni, fie norocul,
Fie idealurile
Te urmează în tot locul
Vînturile, valurile.

Ne nteles rămîne gîndul
Ce-mi străbate cînturile,
Sboară vecinic, îngănându-l
Valurile, vînturile!

O legendă (Gemenii), pare a fi preocupat mult închipuirea poetului. Este povestea tristă a lui Sarmis și Brigbel, frați gemeni, fii unui rege dac, de două-ori rivali. Cel din urmă reușește să închidă pe celalalt în temniță, ca nebun, și să-i ia coroana și femeia iubită. În ziua nunței, Sarmis ese din închisoare și cade ca trăsnetul în sala sărbării, unde erau chemați toți zeii bătrânei Dacii.

Nebunul aruncă blasteme asupra tuturora și prezice lui Brigbel că se va ucide pe el însuși în ziua în care va încerca săucidă pe cineva, — precizare ce se împlinește.

Ceremonia consacării noului rege este descrisă cu o putere incomparabilă. Din scena întrevederii lui

Brigbel cu logodnica fratelui său, respiră o intensă emoțiune.

Tomiris, așa o cheamă, urăște pe Brigbel, dar se minte în puterea lui. Și în vreme ce această îi des-tăinuiește patima lui, ei îi pare că aude, aavea, cântul celui-l'alt:

Se clătin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar' ei cu umbra lată, cu flori până'n pamint
Spre marea întunecată se scutură de vînt...

Scena imprecățiunii e superbă. Adresându-se zeului Zamolxes, Sarmis îi zice:

Ci 'n evii tēi Zamolxes tu n'ai creat vre-odată
Un chip mai blând, mai gîngas decăt ăst chip de fată.
Gîndirea ta, divine, abia putu s'adune
Din mii minuni în lume o singură minune,
Căci numai ție singur îți fuse cu putință
S'unești atăta farmec, cu atăta necredință...
Dar' nu ți-o cer, tot darul ți-l svirl iar la picioare,
De-a lumii tale bunuri privirea azi mă doare,
Nici vin să-mi cer coroana, nici țeara mea. O dărui,
Fășii s'o rupă ori-cine, și cui îi place ori căru.

Apoi, după ce-și blestemă fratele, ar vrea să blasteme pe însul marele zēu:

Te-aș blăstema pe tine Zamolxe, dară vai
De tronul tēu se sfarmă blăstemul ce visai,
Durerile împreună a lumii uriașe
Te-ating ca și suspinul copilului din fașe.
Învăț-mă dar vorba de care tu să tremuri,
Sămănător de stele și începător de vremuri!

Sunt negreșit din cele mai frumoase versuri ce s'au scris în românește.

Vom mai menționa încă o bucată, Cu gânduri și cu imagini, unde poetul, adîncindu-se asupra lui însuși constată disproporția dintre ideile sale, atît de sărace, și bogăția imaginilor în cari le îmbracă. Ele seamănă zice el, cu piramidele egiptene, înconjurate de sfînxii, de monolite și propilee, — mărețe morminte cari te fac că un întreg popor e îngropat înapoia porților lor. Pătrunzi — și te minunezi că nu găsești decăt un singur om dormind într'un cosciug, cu o luminare la că-păfăiu!

Se poate. Dar este neîndoișor că memoria omului care și-a ridicat și însuși un monumente neperitor, cum sunt poeziile lui Eminescu, va trăi în veci, sau cel puțin atît cât va mai fi unul printre noi care să păstreze cultul frumosului și al poeziei.

Nerva Hodoș.

Colinda sfîntului Nicolae.

Colo-n gios mai în gios
(Domnului dai Domnului Doamn'e)
Este-un câmp mare, frumos.
În mijlocu câmpului,
Este-o masă dalbă 'ntinsă
Cu făclii dalbe daprinsă.
Da la masă s'in'e-m zed'e
Șed'e-m Zēu și Dumn'ezēu.
P'a doilea corn d'e masă
Șed'e Petru cu Săn-Petru.
P'a trîilea corn d'e masă,
Șed'e Ion cu Săn'ion.
P'a patrălea corn d'e masă
Șed'e sfecia¹ N'iculae.
Grăi-m Zēu și Dumn'ezēu:
„Da-le-om sfet'eo N'iculae!²
Băgă-și mâna în pojnar³
Scoat'e-și păhar d'e criștar.
În fundul păharului,
Scrisă-i loza vinului
În uzna³ paharului
Scrisă-i lună și lumina,
În toartu păharului,
Scrisă-i raza soarelui.
Grăi Zēu și Dumn'ezēu
„Da-le-om sfet'eo N'iculae,
Vînd'e-m mie ahăl păhar!

¹ sfântul

² buzunar

³ margine

Sau mi-l vînd'e, sau mi-l schimbă
Sau pe buți cu ban'i mărunți.
Sau pe su'e-m d'e florinți
Sau pe carē cu comoarē
Sau pē sa'e cu dolace⁴!“
— Fii Doamn'e mai iertător
Pe cum ești cuvîntător!
N'am păharē d'e vînzare
N'is'i să vînd, da n'i si să șcimb
N'is'i pe buți cu ban'i mărunți
N'is'i pe su'e d'e florinți
N'is'i pe sa'e cu dolace!
Cân păharu mi l-ai dat
Pē min'i tare mai giurat
În păharu să mi-l fîn,
Să mi-l fîn, să mi-l încin
P'i la mesē d'e boeri,
D'e boeri d'e șei bătrân'i
C-dhăria-s oamen'i d'ei bun'i.
Și t'e sfet'eo veseleșt'e
Că noi ție ți-o încinăm
Dalb'ai sănătat'e!

Culeasă de: E. V. Degan.

⁴ bogății.

Semne. grafice:

„d“ se cetește „gy“ înmuat

„n“ „ „ „ny“ ung.

„t“ „ „ „ty“ „

„s“ „ „ „c (i, e)“ ardelenesc.